

МОВА І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглядаються питання актуальності процесів формування професійної компетентності студентів технічних напрямків підготовки в умовах сучасного ринку праці, необхідності удосконалення володіння рідною мовою та аналіз типових помилок у слововживанні.

Ключові слова: культура мови та мовлення, професійне мовлення, комунікативна компетенція.

Abstract

The article deals with the processes of formation of communicative competence of the students of technical directions of preparation in the conditions of modern market of labour, necessity of improvement of the mother tongue and analysis of typical mistakes.

Keywords: culture of language and communication, communicative jurisdiction.

Культура мови – це проблема, що так чи інакше наявна в усякій національній спільноті. Як в Україні, так і в інших країнах, часто вона стає предметом публічного обговорення та пильної уваги мовознавців, письменників, викладачів, узагалі людей, небайдужих до своєї мови. Інтеграція України в європейську спільноту призводить до надзвичайного зростання попиту на фахівців технічних напрямків підготовки, вимог до їхнього фахового рівня. Тенденції у соціально-економічній сфері, науково-технічний прогрес, конкуренція на ринку освітніх послуг зумовлюють інноваційний характер перетворень, який передбачає необхідність підготовки фахівців з принципово новими, відмінними навичками, вміннями, мисленням, здатністю ефективно реалізовувати комунікативні наміри на міжнародному ринку [1, с. 24-27].

Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її орієнтованості на основні риси літературного мовлення, тобто: правильність, змістовність, послідовність та лаконічність думок, багатство мовлення, точність, виразність, доречність висловлювань. Культура мовлення у професійній діяльності передбачає, що мовець правильно, доречно вибере мовні одиниці, що мають відповідати комунікативній ситуації.

Проблемі культури мови та мовлення присвячено багато праць сучасних мовознавців: І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, О. М. Корніяки, О. Д. Пономаріва, М. Г. Стельмаховича та інших.

Мета статті – проаналізувати рівень культури мови та мовлення студентів технічних напрямків підготовки на сучасному етапі, виокремити типові помилки у слововживанні.

Культура мовлення відбиває рівень опанування норм усної і писемної української літературної мови, свідоме й доречне використання виразальних засобів мови залежно від мети й обставин спілкування. Культуру мови спрямовано на виховання навичок літературного спілкування, на засвоєння і творче використання норм слововжитку, граматичних правил, вимови, синонімічних багатств [2, с. 16].

Найбільше помилок під час фахового спілкування, і не тільки, трапляється саме у слововживанні. Відомо, що впродовж кількох десятиліть українці в офіційному спілкуванні користувалися російською мовою, що і спричинило використання спільних з російською мовою компонентів синонімічного ряду.

Українські синоніми *вираз* і *вислів* у російській мові відтворюються словом *выражение*. За лексичними нормами сучасної української мови маємо такі значення: *вираз* – вияв настрою, почуттів на обличчі; *вислів* – фраза, мовний зворот.

Під впливом рос. *отменяет* недоречно вживати в українській мові *відмінити*, що означає «робити щось або когось іншим, змінювати». На позначення поняття «визнавати, оголошувати щось недійсним, незаконним, припиняти дію чогось» використовуємо іменник *скасовувати*. Автори деяких довідкових видань пропонують уживати дієслово *відмінити* лише з назвами заходів (вистава, концерт, фестиваль тощо), а з назвами документів – дієслово *скасувати* (*відмінити виставу* – *скасувати закон*). Проте таке розмежування не відповідає традиціям українського слововживання,

згідно з якими заходи скасовують або повідомляють про перенесення їх на інший день, а документи, що не відповідають за змістом чи формою чому-небудь, скасовують або анулюють [3, с. 49-50].

Досить часто не у властивому значенні вживають слово *відтак*. Справжнє значення іменника – «потім, після того», а не «отже, тому, тож». Натрапляємо у М. Коцюбинського на правильне вживання цього слова: «Дитячий вік пройшов у м. Вінниці, а відтак довелося жити то на селі, то знов у місті».

Збігатися, зіставляти. Досить часто деякі мовці використовують кальки *співпадати, співставляти*. Пам'ятаємо, що в українській мові для цих понять існують давні українські слова *збігатися* та *зіставляти*, що обросли гніздами похідних: *збіг, збіжний; зіставлення, зіставний*.

Поняття «переважно, найчастіше» відтворюється в українській мові прислівником *здебільшого* та його рідше вживаними синонімами *здебільш, здебільша, здебільше*. Вислову у *більшості випадків* варто уникати.

Часто виникає питання, коли потрібно вживати *їх*, а коли *їхній*? В українській мові ці займенники є синонімами, тобто можна вживати два варіанти.

В офіційно-діловому мовленні, в пресі широко використовують слово *учбовий*, хоч його існування в українській мові викликає багато сумнівів, оскільки відсутня лексема *учба*, від якої воно могло б утворитися. Замість нього треба вживати навчальний: навчальна машина, навчальний план, навчальний заклад. Тому ми маємо і аббревіатуру ВНЗ, а не ВУЗ.

Незважаючи і не дивлячись. В українській літературній мові чітко розрізнені прийменник дієприслівникового походження *незважаючи* та дієприслівник *дивлячись* із заперечною часткою *не*. *Незважаючи* вживається для позначення явищ, подій, обставин, усупереч яким відбувається дія. А *не дивлячись* вживаємо у словосполученнях на зразок *не дивлячись під ноги*.

Тривати і продовжуватися. В українській мові, коли йдеться про часовий вимір, краще віддавати перевагу дієслову *тривати*, а не *продовжуватися*, калькованому з *рос. продолжаться*. Також правильно вживати дієслово *триває* замість *іде*, якщо потрібно передати тривалість, протяжність чого-небудь у часі (*триває передплата, триває підготовка*).

Донедавна, характеризуючи щось, уживали *з одного боку, з другого боку*. Тепер *другого* нерідко замінюють на *іншого*, із чим дехто не погоджується, бо вважає, що за допомогою цієї парної словосполуки зіставляють лише два аспекти, двоє явищ, тісно пов'язаних між собою: наявність одного передбачає наявність другого, подібного до того, як уживають *одне око, друге.., на одному березі річки, на другому...* Ті, хто використовує словосполуку *з одного боку, з іншого боку*, не обмежує її лише двома аспектами аналізу чого-небудь, бо може бути : *з одного боку, з іншого боку, а ще з іншого боку* [3, с. 57]. Саме тому українською мовою правильно вживати *з одного боку, з іншого боку*.

Дедалі ширше спостерігаємо сьогодні поєднання дієслів *існувати – не існувати* з назвами конкретних предметів та абстрактних понять із значенням наявності – відсутності чогось: *існує думка, існують проблеми*. Дієслова *існувати – не існувати* потрібно вживати тоді, коли йдеться про життя істот – людей, диких і свійських тварин, птахів, риб, комах, а дієслова *є – немає* та їхні синоніми – якщо констатують наявність чи відсутність чого небудь.

Отже, як ми бачимо, таких прикладів можна навести, на жаль, достатньо. Вибір слова – це вибір способу висловлення думки, кристалізація мислення в мові. Високу культуру мовлення фахівця визначає досконале володіння літературною мовою, її нормами в процесі спілкування . Культура мовлення – невід'ємна складова загальної культури особистості. Володіння культурою мовлення – важлива умова професійного успіху та фахового зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жегус О. В. Інноваційна концепція сучасного науково-методичного забезпечення викладання маркетингу / О. П. Афанасьєва, О. В. Жегус, Л. О. Попова // М-ли конф. «Викладання маркетингу: Чому і як навчати студентів для роботи в умовах невизначеного підприємницького середовища». – К. – 2009 . – С. 24 – 27.
2. Вихованець І.Р. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди / Іван Вихованець; післямова А. Загнітка. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. – 212с.
3. Катерина Городенська. Українське слово у вимірах сьогодення / К.Г. Городенська / Ін-т укр. мови НАН України. – К.: КММ, 2014. – 124 с.

Кухарчук Галина Вікторівна – старший викладач кафедри інтеграції навчання з виробництвом, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: galinakuh07@gmail.com.

Kukharchuk Galina V. – Senior Lecturer of department of Integration education with production, Vinnytsya national technical university, Vinnytsya, e-mail: galinakuh07@gmail.com.